

a 27. radžabu (den *mi' rádže*) a dále pak v týdnu v pondělí a ve čtvrtek.

Moderní islámská publicistika často vyzdvihuje morální hodnoty pústu jako cvičení vůle a také projevu solidarity s chudými, a v souladu se současnou lékařskou vědou také zdůrazňuje zdravotní užitečnost pústu. Silné veřejné mínění ve většině islámských zemí nutí k pústu i méně zbožné spoluočbány. Pro ně i pro cizince jinověrce platí, že by rozhodně neměli porušovat obecný púst pohoršlivé na veřejnosti a měli by jíst a pít nebo kouřit raději v ústraní. Tlak veřejného mínění se ovšem liší podle jednotlivých zemí a společenských prostředí. V některých zemích se prosadila větší míra tolerance, někdy odůvodňovaná potřebami národní výstavby, která je vlastně obdobou úsilí džihádu a tedy důvodem k výjimec.

H A D Ě Ž

Povinnost vykonat alespoň jednou za život pouť do Mekky ukládá všem dospělým muslimům, mužům i ženám, koránský příkaz.

A Bůh uložil lidem pouť k chrámu tomuto pro toho, kdo k němu cestu může vykonat. (197)

Právní literatura podrobně rozebírá význam uvedeného vymezení. Povinnost platí pro každého, kdo je tělesně i duševně zdravý a má potřebné prostředky k cestě. Neplatí pro otroky a ženy bez manžela nebo mužského příbuzného, který by je doprovodil, a neplatí také tehdy, není-li cesta bezpečná. Bohatý nemočný může také za sebe poslat zástupce, jemuž hradí výlohy. Takovéto opatření může učinit (zvláště podle názoru Šáfího školy) i v zavěti. Dědic je povinen vykonat hadždž za zůstavitele, jestliže ten jej nemohl vykonat sám.

Korán, a tedy také právo a praxe, pečlivě rozlišují mezi hadždžem a malou poutí – *umroul*. Umru lze vykonat jako záslužný čin individuální zbožnosti kdykoliv, zatímco hadždž představuje hromadnou pouť v určených dnech měsíce dhú-l-hidždža. Povinnosti a obřady v Mecce samé jsou v obou případech prakticky totožné, a obě pouti se také běžně kombinují.

Kdo se vypravuje na pouť, má nejprve doma všestranně uspořádat materiální poměry, zaplatit případné dluhy a zabezpečit rodinu na dobu

své nepřítomnosti, a zároveň dosti učinit za různá minulá provinění a učinit upřímné předsevzetí žít nadále ctnostněji vůči Bohu i lidem.

Mekka spolu s Medínou představují posvátné okruhy – (*haramín šarífám*), do nichž je zakázán přístup nemuslimům. Věřící si ještě před vstupem do Mekky obleče poutní šat, sestávající ze dvou nesešitých, tj. bežešvých pruhů bílé látky. Jeden si ovine kolem boků jako sukničky, druhý si přehodí přes levé rameno a zprava zaváže na uzel. Hlava zůstává nepokryta a za obuv slouží nanejvýš sandály chránící pouze chodidla. Tento šat se stejně jako stav zasněžení při pouti a při modlitbě nazývá *ihrám*. Po celou dobu ihrámu, do níž věřící vstupuje očistou a vnitřním předsevzetím, nijak není dovoleno se holit, česat, stříhat si vlasy, vousy či nehty, prolévat krev, trhat rostliny, voňavkovat se nebo pohlavně obcovat. Poutník se má všemožně zdržovat jakékoliv rozmarnosti a hádek. Ženy poutnice se haly do dlouhých šatů kryjících i hlavu.

Bože, zamýšlím vykonat hadždž, usnadni mi jej... Bože, nabízím Ti své tělo, vlasy i krev... Zafikám se, že se odřeknu žen, vonných látek i šatstva v touze po Tvém zalíbení.
poutní uji

Charakteristickým heslem od prvních kroků pouti je při různých obřadech i při cestách mezi obřadními místy volání: *Labbaiká, Allá-humma, labbaiká!* „Tobě k službám, Bože, tobě k službám!“ (Jako projev oddané poslušnosti toto volání připomíná hebrejské *himéni* „Tu jsem“, jímž odpovídá Hospodinu zkoušený Abraham [Gn 22:1] a také Mojžíš, oslovený z hořícího keře [Ex 3:4], a Izajáš, pověřený prorockým posláním [Iz 6:8].)

Aby poutníci z nejrůznějších zemí islámského světa vykonali složitě obřady správně, jsou dnes stejně jako dříve organizováni podle své příslušnosti do národnostních skupin. Řídí se pokyny odborného průvodce, nazývaného *šejch, dátil* nebo *mutawwif*. Tito průvodci pomáhají poutníkům zařizovat vše potřebné.

Po příchodu do Mekky poutník vykoná *tawáf*, tj. sedmkrát obejde Ka'bu. Přitom se snaží políbit černý kámen nebo se jej alespoň dotknout, třebas i hůlkou. Následuje sedminásobný běh mezi pahorky Safá a Marva mimo obvod mešity. Tento běh (*safj*) má připomínat, jak zde kdysi Ibráhím bezradně hledal vodu pro synka Ismá'íla, umírajícího žízni. Tehdy anděl Džibríl dal podle pověsti vytrysknout prameni Zamzam, jehož vodu poutníci dodnes pokládají za záračně uzdra-

vují. Pijí ji a před odchodem domů si ji plní láhve a někdy si v ní namácejí šat ihrámu, v němž budou jednou jako v rubáši pochováni. Tawáf a sa'j naplňují obřady ċumry, a jestliže poutník nekoná ná- vazně ještě hadždž, může odložit ihrám a dát se ostříhat. Při hadždži zůstává nadále v ihrámu.

Vlastní hadždž začíná 7. dhú-l-hidždža kázáním v chrámu Ka'by (*al-masá'id al-harám*), které podává výklad obřadů. Další den se na- zývá dnem napjení (*jawm at-tawá'ija*). Poutníci společně odehrají mimo Mekku do údolí Miná, kde konají modlitbu a přenocují. Nazítří ráno stoupají na pahorek ċArafát, kde po sdružené polední a odpolední modlitbě a dvou chutbách vykonávají za hlasitých zbožných projevů (labbajka...) obřad stání (*wuqúf*) až do západu slunce. Po setmění běží k mešitě Muzdalífá.

A když provádlíte běh z ċArafátu, vzpomínejte Boha poblíže místa posvat- něho! Vzpomeňte, že On vás uvedl na správnou cestu, zatímco předlím jste byli z těch, kdož bloudí.

(2.198)

Pouť vrcholí 10. dhú-l-hidždža. Tento den krvavé oběti (*jawm an- nahr*) se po celém světě slaví jako Velký nebo obětí svátek (*al-ċ'id al-kabír aj.*). Po ránní pobožnosti (wuqúf, modlitba a chutba) v Muz- dalífě procesí směřuje opět do údolí Miná, kde každý poutník hodí sedm kamenků na západní ze tří velkých hromad, nazývaných *d'Šamra*. Toto počínání symbolizuje kamenování satana, kterého zde podle tra- dice kdysi Ibráhím zahnal právě kameny. Dáblu proto přísluší přido- mek „kamenovaný“ (*aš-šajtán ar-radžim*).

Potom poutníci v údolí Miná – a spolu s nimi v tentýž den milióny muslimů všude v islámských zemích – obětují podle sunny ovci nebo kozu. Bohatí dříve podřezávali jako žertvu někdy i velbloudy. Maso je záslužně rozdat jako almužna chudým.

Podle obyčeje se poutníci zdrží ještě tři dny do 13. dhú-l-hidždža. Během těchto dní, nazývaných *ajám at-tawá'if* podle sušení masa z obě- tovaných zvířat jako proviantu na zpáteční cestu, poutníci znovu házejí kamínky na džamry v údolí Miná, anebo si v Mekce vynahrazují odřikání předchozích dnů. Před odjezdem z Mekky je zvykem vykonat ċumru na rozloučenou. Proud poutníků pak směřuje ještě do Medíny navštívit Prorokův hrob.

Pouť do Mekky navazuje na staré předislámské zvyky, které Mu-

: 112 :

hammad začlenil do islámu od druhého roku hidžry. Tento přístup zdůvodnil vírou, že Ka'bu kdysi vystavěl prorok Ibráhím se synem Ismá'ilem jako místo nástýev a útočiště pro lidi (2:124–129). Muhammad sám po dobytí Mekky vykonal vícekrát ċumru a vykonal také hadždž, a dal tak příklad pro další praxi obce. Z rozsáhlé sumy obřadů hadždže, k nimž orientalistické bádání zná z valné části zajímavé starosemitské kulturní paralely, platí v islámu za Bohem určený závazný fard pouze ihrám, wuqúf, tawáf a sa'j. Všechny ostatní prvky jsou sunna.

Hadždž hrál v dějinách islámského světa trvale významnou úlohu jako znak a aktivní činitel široké jednoty společenství. Přispíval také k šíření islámské vzdělanosti, hlavně pro národy z periferie. Po staletí směřovaly do Mekky proudy poutníků, organizované do velkých ka- ravan. Nejvýznamnější bývaly karavany vypravované z Káhiry a z Da- másku, a dále pak z Iráku. V čele karavany byl veden vybraný urostlý velbloud nesoucí nádherně zdobená prázdná nosítka *malimál*, symbo- lizující suverénní moc panovníků, kteří je vypravili. Káhírská karavana, těšící se nejvyšší prestiži, dopravovala také nový ozdobný přeho- z (*kiswa*) na Ka'bu. Puritánští wahhábovi, kteří posvátné okrsy ovládli od r. 1925, sice značně omezili okázalost karavan, zároveň však převzali silnou rukou odpovědnost za bezpečnost poutníků. Dnes ji ztělesňuje saúdské zvláštní ministerstvo hadždže.

Před druhou světovou válkou se počet účastníků pouťi pohyboval ročně kolem 70 tisíc. Od padesátých let vytlačila někdejší karavany letecká doprava do Džiddy, vybavené dnes jedním z největších a nej- modernějších letišť, schopným přijímat až 120 letadel denně. Roční počet poutníků se v současnosti blíží dvěma miliónům osob. Zvláště vysoký bývá vždy po sedmi letech o „velkém hadždži“, když 10. dhú- l-hidždža připadne na pátek.

Kdo vykonal pouť do Mekky (*hadždž, hadždži*, v Africe *alhaji* apod.), těší se ve svém okolí úctě. Poutníci jsou při návratu vítáni slavnostní výzdobou domů a mešit. Vykonat pouť a být zachycen na fotografii či kamerou v oblečení ihrámu není bezvýznamné ani pro prestiž státníků islámských zemí. Ve státech s rozvinutým pracovním zákonodárstvím se pro účely hadždže zpravidla počítá s jednorázovým nárokem na zvláštní dovolenou.

i ihrám - ~~obřad~~!
wuqúf - třídenní stání
tawáf - 7x okolo Ka'by
sa'j - běh mezi pohoří

: 113 :